

11. Nisa K., Manaf N. A. (2021). Analysis of Illocutionary Speech Acts on Student's Social Media Post and Comments. *Seloka: Jurnal Pendidikan Bahasa dan Sastra Indonesia*. Vol. 10. №1. P. 62–67. DOI: 10.15294/SELOKA.V10I1.44409

12. Searle John R. Expression and meaning: studies in the theory of speech acts. Cambridge : Cambridge University Press, 1979. 187 p.

13. The Dream of Rhonabwy. *Ballads and Legends of Cheshire* (102–111). <https://d.lib.rochester.edu/camelot/theme/arthur>

УДК 811.112.2'373.7

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.3.11>

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ ТЕМАТИЧНОЇ ГРУПИ «МОРАЛЬНІ ВІДНОСИНИ» (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

NATIONAL-CULTURAL FEATURES OF GERMAN AND UKRAINIAN PHRASEOLOGICAL UNITS FROM THE THEMATIC GROUP “MORAL RELATIONS”

Махоніна Н.Г.,

orcid.org/0000-0003-0630-7292

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри перекладу

Національного технічного університету «Дніпровська Політехніка»

Стаття відноситься до області лінгвокраїнознавчих та лінгвокультурологічних досліджень. У ній на матеріалі німецької та української мов розглядається вербалізація уявлень про моральні відносини, виявляються національно-культурні особливості українських та німецьких фразеологізмів тематичної групи «Моральні відносини». Прояви національно-культурних особливостей досліджується на двох рівнях – лінгвокраїнознавства та лінгвокультурології. Для аналізу беруться українські та німецькі фразеологічні одиниці предикативного характеру (прислів'я, приказки). Виявлення національно-культурної специфіки у фразеологізмах за допомогою лінгвокраїнознавчої методології здійснюється через пошук прототипів, розгляд особливостей компонентного складу фразеологізмів та їхньої внутрішньої форми. На основі проаналізованого матеріалу робиться висновок про те, що культурно-національний компонент семантики фразеологізмів української та німецької мов досліджуваної тематичної групи проявляється абсолютно ідентично. Розкриття національно-культурної специфіки у фразеологізмах методами лінгвокультурології відбувається шляхом показу національно обумовленої концептосфери, вербалізованої через прислів'я та приказки. Вербалізація моральних відносин вивчається методом порівняння репрезантації аксіом поведінки (аксіоми взаємодії, життєзабезпечення, спілкування, відповідальності, управління, реалізму, безпеки та розсудливості) у двох мовах. В результаті автор доходить висновку, що в обох культурах паремійна картина світу має ідентичну структуру, що пояснюється тим, що аксіоми поведінки, які регулюють моральні відносини між людьми, мають універсальний, загальний для всього людства характер, не зважаючи на існування відносних і локальних систем моралі, які розвиваються в рамках конкретних суспільств та історичних періодів. Дослідження містить багатий ілюстративний матеріал.

Ключові слова: лінгвокраїнознавство; паремійна картина світу; мовна картина світу; засоби вербалізації концептів; лінгвокультурологічні дослідження.

This article belongs to the area of country studies through language and cultural linguistics. It deals with the verbalization of idea of moral and moral relations in German and Ukrainian languages, reveals national and cultural characteristics of the Ukrainian and German phraseological units of the thematic group “Moral Relations”. The manifestations of national and cultural characteristics are investigated at two levels: country studies through language and cultural linguistics. The analysis is based on Ukrainian and German phraseological units of a predicative nature (proverbs, sayings). The identification of national and cultural specific characteristics in phraseology using the methods of country studies through language is carried out through the search for prototypes, the component analysis of idioms and review of their internal form. On the basis of the analyzed material, the author arrives at a conclusion that the cultural and national component of Ukrainian and German idioms belonging to the analyzed thematic group is manifested absolutely identically. The disclosure of national-cultural features in phraseological units by the methods of linguocultural studies is carried out by showing the nationally determined concept sphere verbalised through proverbs and sayings. The verbalisation of moral relations is studied by comparing the representation of eight axioms of behaviour (axiom of interaction, life support, communication, responsibility, management, realism, safety and common sense) in two languages. As a result, the author comes to the

conclusion that in both cultures the paremic worldview has an identical structure. This is due to the fact that the axioms of behaviour that regulate moral relations between people are universal, common to whole mankind, despite the existence of relative and local moral systems that develop within specific societies and historical periods. The study contains a lot of illustrative material.

Key words: country studies through language; paremic worldview; language worldview; means of conceptualisation; cultural linguistics researches.

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В результаті глобалізації, різних форм міграції, які стали соціальною реальністю XXI століття, війни в Україні, що змусила мільйони людей шукати прихисток по всьому світу, численні відмінності представників одних культур у порівнянні з іншими стають помітними навіть пересічній людині. У зв'язку з цим поняття «менталітет» остаточно закріплюється в обивательській свідомості, а своєрідність бачення навколишнього світу, реагування на нього представниками різних культур, в тому числі й на мовному рівні, стає об'єктом як публіцистичних есе, так і наукових розвідок. Таким чином, тема цього дослідження представляє не лише певний науковий інтерес (виявлення мовної та позамовної специфіки змісту національно-культурного компонента фразеологізмів), але й практичний, оскільки може викликати зацікавленість у найширших кіл громадськості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню національно-культурної специфіки в порівняльно-зіставному плані присвячується чимало робіт. Проблеми «мова і культура», «фразеологія й культура», «фразеологія в контексті культури», «національна своєрідність фразеологізмів» розглядали Дж. Лакофф, В. Мокієнко, А. Вежбицька, С. Єрмоленко, В. Ужченко, О. Селіванова, А. Євграфова, Б. Ажнюк та багато інших вчених. Існує думка (В. Маслова), що саме вивчення джерел походження, історичного та культурного підґрунтя фразеологічних одиниць дало поштовх до появи лінгвокультурології як окремої наукової галузі. Поняття національної лінгвокультури охоплює широке коло мовних явищ, пов'язаних з ідеєю про внутрішню форму мови і про втілений у ній дух народу (В. фон Гумбольдт, О. Потебня). Серед усіх мовних одиниць фразеологізми внаслідок своїх особливостей найбільш яскраво відображають національно-культурну самобутність мовного співтовариства (Н. Арутюнова, Л. Скрипник, В. Мокієнко, В. Ужченко, М. Демський та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У лінгвістиці не існує єдиної думки щодо місця національно-культурного компонента в структурі фразеологічного значення, також не дуже широко представлений

лінгво-культурологічний аналіз фразеологічних одиниць (далі – ФО) німецької мови в зіставленні з ідіоматикою української мови.

Мета роботи полягає у розкритті національно-культурної специфіки українських та німецьких ФО тематичної групи (далі – ТГ) «Моральні відносини» в порівняльному аспекті та виявленні їхніх національно-культурних особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі розвитку людської спільноти встановлювалися певні норми поведінки людини в суспільстві, вироблялися етичні правила, закони моральної поведінки. Їхнє відображення можна знайти і в мові. Найчастіше ці правила набували форми влучних афористичних висловів (прислів'їв, приказок), джерелом яких було реальне життя й побут людей. Для аналізу в цьому дослідженні пропонуються українські та німецькі ФО предикативного характеру (прислів'я, приказки) ТГ «Моральні відносини». Під ТГ нами розуміється ряд мовних одиниць, які в тій чи іншій мірі співпадають за своїм основним змістом, тобто за приналежністю до одного й того ж семантичного поля. Щодо моральних відносин, то у цій розвідці вони розглядаються як сукупність моральних зв'язків, у які вступають люди у процесі моральної діяльності. І якими б не були ці моральні відносини за змістом, їхньою внутрішньою сутністю є ставлення особистості до суспільства.

Лінгвокогнітивний аспект вираження національно-культурної специфіки. Спираючись на прислів'я та приказки, можна виділити норми поведінки, найбільш значущі для кожного конкретного суспільства. Серед прислів'їв та приказок української та німецької мови були виокремлені наступні аксіоми поведінки [1]:

1. Аксіоми взаємодії (за М. Гладких [1]: впливу):

а) не можна завдавати шкоди іншим, напр.: *Не плюй в криницю, знадобиться води напиться; Роблячи зло, на добро не сподівайся; Не чини лихого, не бійся нікого; Хто іншим лиха бажає, сам лихо має; Хто іншому яму копає, той у неї сам попадає* пор. з: *Wer andern eine Grube gräbt, fällt selbst hinein* (букв. «хто іншому яму риє, сам в неї падає»); *Es fällt mancher in die Grube, die er andern gegraben hat* (букв. «деякі люди падають у яму, яку самі ж вирили для інших»).

б) слід допомагати один одному,

напр.: *Одна головошка й у печі гасне, а дві і в полі горять; Життя дано людині на добрі справи; Хто людям добра бажає, той і собі має; Добро робити ніколи не пізно; Es ist niemand so arm, dass er nicht helfen könnte, und niemand so reich, dass er nicht Hilfe braucht* (букв. «немає такої бідної людини, якій не можна було б допомогти, і немає такої багатой, яка б не потребувала допомоги»); *Dem Armen helfen in der Qual, ist das beste Kapital* (букв. «допомога бідним у скруті – найкращий капітал»);

с) не можна залишати один одного в біді,

напр.: *Вірного друга народ прославить, бо він товариша в біді не оставить; Справжній друг пізнається в біді; Хто в біду допоміг, той два рази поміг; Ein Freund in der Not ist ein wahrer Freund* (букв. «друг у скруті – справжній друг»); *Ein Freund in der Noth ist ein Freund in der Tat* (прибл. «друг у скруті – справжній друг»); *Freunde in der Not gehen hundert auf ein Lot* (прибл. «друг у скруті на вагу золота»).

д) слід відповідати добром на добро,

напр.: *На добро відповідати добром – справа кожного, а на зло відповідати добром – справа відважного; Hilft dir einer in den Bügel, musst du ihm zum Dank aus dem Sattel helfen* (букв. «якщо хтось допомагає тобі залізи на дерево, ти повинен у відповідь допомогти йому злізти з сідла»).

е) не можна бути боягузом,

напр.: *Вовків бояться – в ліс не ходити; На сміливого собака тільки гавкає, а боягуза кусає; Не будь вівцею, так і вовк не з'їсть; Боягуз і в житті мертвий, а хоробрий і мертвий живе; Dem Feigen weist das Glück den Rücken* (букв. «удача відвертається від боягуза»); *Furcht steckt mehr an als die Pest* (букв. «страх заражає більше, ніж чума»); *Gut verloren, nichts verloren, Mut verloren, halb verloren, aber Ehre (Freiheit) verloren, alles verloren* (букв. «добро втрачено, нічого не втрачено, мужність втрачено, половину втрачено, але честь (свободу) втрачено, все втрачено»).

ф) не можна бути невдячним,

напр.: *Спасибі тому, хто напуває і годує, а вдвічі тому, хто хліб-сіль пам'ятає; Ist die Nahrung auch nicht fein, wir wollen dafür dankbar sein* (букв. «навіть якщо їжа не дуже смачна, треба бути вдячними за неї»); *Wer für Wohltat dankbar ist, macht für neue Wohltat die Tür auf* (букв. «хто вдячний за добро, той відкриває двері для нового добра»).

2. Аксіоми життєзабезпечення:

а) варто бути працьовитим і робити свою справу добре,

напр.: *Якщо добре працюватимеш, честь і славу матимеш; бджола мала, а й та працює; без діла жисть – тільки небо коптить; будеш трудиться – будеш кормиться; лежачого хліба ніде нема; печені голуби не летять до губи; праця чоловіка годує, а лінь марнує; як без діла сидіти, то можна одубіти; хто робить криво, той ходить певно; Wer nicht arbeitet, soll auch nicht essen* (букв. «хто не працює, той не їсть»); *Das Leben gab den Sterblichen nichts ohne große Arbeit* (букв. «життя нічого не давало смертним без великої праці»); *Schlechte Arbeit rächt sich am Arbeiter* (букв. «Погана робота мститься робітникам»).

б) потрібно бути терплячим:

напр.: *Сонечко блисне – сорочечка висхне; То були тільки квітки; пожди – побачиш і ягідки; Не тим капля камінець добає, що сильна, а тим, що часто падає; Mit Geduld und Spucke fängt man eine Mücke* (букв. «комара ловлять терпінням і слиною»); *Geduld bringt Rosen* (букв. «терпіння приносить троянди»); *Geduld ist für alle Wunden das beste Pflaster* (букв. «терпіння – найкращий пластир для всіх ран»); *Geduld öffnet alle Türen* (букв. «терпіння відкриває всі двері»).

с) слід сподіватися на краще, бути оптимістом,

напр.: *Де є життя, там є й надія; Діждемо пори, що й ми вилізем з нори; Унав у гаразд, як муха в сметану; Як будемо живі, то будем і ситі; Аби живі, а що голі – то нічого: колись і наша візьме; Noch am Grabe pflanzt er die Hoffnung auf* (прибл. «навіть на могилі він вирощує сподівання»); *Wenn auch alles bricht, Hoffnung lässt uns nicht* (букв. «навіть якщо все ламається, надія нас не покидає»); *Das Glück ist wandelbar, aber Hoffnung bleibt immerdar* (букв. «щастя мінливе, а надія залишається назавжди»); *Hoffnung ist die beste Arznei* (букв. «надія – це найкращі ліки»); *Hoffnung lässt die Steine Brot werden und die Ochsen kälbern* (букв. «надія перетворює каміння на хліб і змушує волів телитися»); *Hoffnung macht den Schwachen stark* (букв. «надія робить слабких сильними»); *Hoffnung macht die schwerste Bürde leichter* (букв. «надія робить найважчий тягар легшим»).

3. Аксіоми спілкування:

а) не варто бути балакучим,

напр.: *В закритий рот муха не влетить; Зайве говорити – тільки собі шкодити; Їж більше, а говори менше; Краще не доказати, ніж переказати; Умій сказати, умій і змовчати; Viel sprechen ohne Sinn bringt wenig Gewinn* (букв. «багатослів'я без смислу приносить мало користі»); *Viel sprechen bringt Gefahr, drum rede wenig aber wahr* (букв. «багатослів'я приносить небезпеку,

тому говорять мало, але правду»); *Nichtssagende Frauen reden am meisten* (букв. «жінки, які нічого не говорять, кажуть найбільше»); *Zu viel kratzen brennt, zu viel sprechen schadet* (букв. «занадто багато дряпання пече, занадто багато говоріння шкодить»); *Wohl schweigen ist eine größere Kunst als wohl reden* (букв. «мовчати – більше мистецтво, ніж добре говорити»).

б) необхідно пробачати людям помилки,

напр.: *Ne za всяку провину кием у спину; I на сонці є плями; Нема болота без жаб, а людини – без гріхів; Скотина часто спотикається, а людина – помиляється; Wer einmal fällt, dem muss man gern verzeihen* (букв. «хто впав один раз, повинен бути з радістю прощений»); *Den Eltern ist alles zu verzeihen* (букв. «батькам треба прощати все»); *Ein Jugendfehler ist zu verzeihen* (прибл. «помилки молодості треба прощати»); *Es ist keine schönere Rache als verzeihen* (букв. «немає прекраснішої помсти, ніж прощення»); *Andern soll man viel, sich selber nichts verzeihen* (букв. «іншим треба прощати багато, а собі – нічого»).

с) слід бути чесним,

напр.: *Правда гірка, та вона лікує, а кривда солодка, та все життя марнує; Все минеться, одна правда залишиться; Правда, як шило в мішку – скільки не ховай, все одно вилізе назовні; Gib jedem ehrlich Tadel und Lob, aber gib es nicht zu grob!* (букв. «чесно докоряй і хвали, але не роби це надто грубо!»); *Ehrlich scheuet kein Licht* (букв. «чесний світла не цурається»); *Ehrlich gilt durch die ganze Welt* (букв. «чесність діє в усьому світі»); *Ehrlich ist der rechte Weg* («чесність – це правильний шлях»).

4. Аксіоми відповідальності:

а) слід відповідати за свої вчинки,

напр.: *Не за те вовка б'ють, що він сірий, а за те, що вівцю з'їв; Який порядок у себе заведеш, таке й життя проведеш; Jedermann ist seiner Verantwortung wert* (букв. «кожна людина варта своєї відповідальності»); *Jeder ersterbe um seine eigene Schuld* (букв. «кожен помирає через власну провину»).

5. Аксіоми управління:

а) не варто ламати чужу волю,

напр.: *Як з цапа вовни, як з козла – ні вовни, ні молока; У чужий монастир зі своїм уставом не ходять; In Rom tu, wie (was) Rom tut* (букв. «у Римі роби так, як (що) робить Рим»).

б) не потрібно доручати важливу справу багатьом,

напр.: *Сім баб – сім рад, а дитя безпуге; У семи няньок дитина без носа; Як багато родичів, то або сім раз пообідав, або ні разу не їв; Viele*

Köche verderben den Brei (букв. «багато кухарів псують кашу»);

с) слід бути справедливим,

Справи роби, а про справедливість не забувай; Wer Geld lieb hat, der bleibt nicht gerecht (букв. «хто любить гроші, той не буває справедливим»); *Erst gerecht, dann wohltätig* (букв. «спочатку справедливий, а потім милосердний»)

6. Аксіоми реалізму:

а) не можна покладатися на перше враження, слід прагнути зрозуміти сутність речей і людей, напр.:

У тихому болоті чорти водяться; Тиха вода греблі рве; Людина не горіх – відразу не розкусиш; Людина, що замок: до кожної потрібно підібрати ключик; Man muss den Mann nicht nach der Elle messen (прибл. «не треба міряти людину загальною міркою»); *Es ist nicht alles Licht, was leuchtet* (букв. «не все, що світиться, є світлом»); *Der Schein trügt* (букв. «зовнішність оманлива»); *Stille Wasser sind tief* (букв. «тихі води глибокі»); *Stumme Hunde beißen gern* (букв. «німі собаки охоче кусаються»);

б) варто знати про неможливість виправлення недоліків,

напр.: *З чорного kota білого не зробиш; Крукові й мило не допоможе; Оправ його хоч у раму, а він усе такий самий; Хто розуму не має, тому й коваль не вкує; Хто народився вовком, тому лисицею не бути; Яке в колиску, таке в могилку; Якого уродила ненька, такого прийме й земелька; Яким на світ показався, таким і під старість остався; Криве дерево не дуже випрямиться; Коростяве поросля дарма чесати; Пізно старого kota вчити гонки; Es hilft kein Bad dem Raben* (букв. «ворону миття не допоможе»); *Aus einem Jungen, der lügt, wird ein Alter, der betrügt* (букв. «хлопчик, який бреше, стає старим, який обманює»); *d.b.d. d.h.k.P.* (скорочення від *doof bleibt doof, da helfen keine Pillen*, букв. «дурний залишається дурним, ніякі таблетки тут не допоможуть»); *d.b.d. d.h.k.P. u.k.K.* (скорочення від *doof bleibt doof, da helfen keine Pillen und kein Krankenhaus*, букв. «дурний залишається дурним, ніякі таблетки і ніяка лікарня не допоможуть»); *d.b.d. d.h.k.P. s.A.n.* (скорочення від *doof bleibt doof, da helfen keine Pillen, selbst Aspirin nicht*, букв. «дурень залишається дурнем, ніякі таблетки не допомагають, навіть аспірин»).

с) не потрібно недооцінювати деталі, малі явища, оскільки вони можуть мати велике значення,

напр.: *Мала пташка, та кігті гострі; Мала штучка червінчик, а ціна велика; Маленьке, але важкеньке; Чорний мак, та смачний; Мале щеня,*

та завзяте; Хоч мале, та вузлувате; Magere Läuse beißen scharf (букв. «худі воші сильно кусаються»).

7. Аксіоми безпеки:

а) не слід поспішати, приймаючи серйозне рішення:

напр., Поволі ідеш – далеко будеш; Помалу (поволі) їдь, далі заїдеш; Idi помаленьку, дожнеш і стареньку; Erst wägen, dann wagen (букв. «спочатку зважте, а потім наважтесь»); Erst wäg's, dann sag's (букв. «спочатку зважте, а потім скажіть»).

б) потрібно бути передбачливим:

напр.: Близька соломка краща далекого сонця; Besser einen Spatz in der Hand als eine Taube auf dem Dach (букв. «краще горобець у руці, ніж голуб на даху»).

8. Аксіоми розсудливості (за М. Гладких [1]: добродієвості):

а) не варто надмірно тривожитися і турбуватися, напр.: Не робота сушить, а турбота; Людина худне від турботи, а не від роботи; кинути лихом об землю; Sorge macht alt vor der Zeit (букв. «клопоти передчасно старять»); Drei Dinge fressen drei andere: Motten die Kleider, Sorgen die Herzen und den Neidhard der Neid (букв. «три речі їдять три інші: моль – одяг, тривога – серце, а заздрість – заздрісну людину»); Für ungelegte Eier soll niemand sorgen (букв. «не треба піклуватися про яйця, що не знеслися»); Der gewinnt genug, der seine Sorgen verliert (букв. «той, хто позбавляється турбот, виграє багато»).

б) потрібно радіти тому, що маєш,

напр.: В чужий черевик ноги не сунь; Wenn's nicht geht, sowie ich will, dann bin ich zufrieden und schweige still (букв. «якщо не йде так, як я хочу, то я задоволений і мовчу»); Glücklich, wer zufrieden ist, und sein Brot mit Ruh genießt (прибл. «щасливий той, хто задоволений і спокійно радіє своєму хлібові»); Es gehe, wie es will, ich muss damit zufrieden sein (букв. «нехай буде так, як буде, і треба цим задовольнятися»).

с) не слід переказувати відповідальність за свої вчинки на інших,

напр.: Хто каші наварив, той мусить і з'їсти; І Гнат не винуват, і Калина не винна, тільки хата винувата, що впустила на ніч Гната пор. з: Adam schiebt die Schuld auf Eva, und Eva auf die Schlange (букв. «Адам звинувачує Єву, а Єва – змія»); Die Axt ist immer schuld gewesen, wenn man den Baum nicht fällen konnte (букв. «сокира завжди була винна, якщо не вдавалося зрубати дерево»); Vor Horn und Huf muss sich jeder selber hüten (букв. «кожен повинен сам остерігатися рогів і копит»);

Jedes Schaf wird an seinen eigenen Füßen aufgehängt (букв. «кожну вівцю вішають за її власні ноги»). До речі, метафора поїдання того, що сам приготував, для показу індивідуальної відповідальності, реалізується і німецькою мовою, напр.: eine Suppe auslöffeln (букв. «розхльобувати суп»).

Слід зауважити, що між нормами, що регулюють моральні відносини, можливі конфлікти і немає чіткого кордону. З цієї причини можна виділити багато прислів'їв та приказок, які відносяться відразу до кількох аксіом поведінки. Так, у німецькому прислів'ї Wenn die Fledermaus am lichten Tage nicht sieht, hat die Sonne schuld (букв. «якщо кажан не бачить серед білого дня, то в цьому винне сонце») присутні дві аксіоми поведінки: аксіома відповідальності – слід відповідати за свої вчинки – і аксіома добродієвості – не слід переказувати відповідальність за свої вчинки на інших.

Не зважаючи на цю неоднозначність, нерівномірну представленість певних підгруп в аналізованих мовах, можна говорити про універсальний характер прислів'їв та приказок німецької та української мови ТГ «Моральні відносини», що досить легко пояснити. Попри існування відносних і локальних систем моралі, які розвиваються в рамках конкретних суспільств та історичних періодів, існують моральні універсалії, характерні для всього людства, незалежно від національної, соціальної або історичної приналежності. Взаємодія між людьми з давніх давніх регулюється т. зв. «золотим правилом моралі», відомим як українцям, так і німцям (пор. Не роби нікому того, що тобі не мило (Чого сам собі не зичиш, того і другому не жадай) з Was du nicht willst, das [s] man dir tu', das füg auch keinem andern zu) та вказаними вище універсальними аксіомами поведінки.

Прояви національно-культурних особливостей у фразеологізмах на рівні лінгвокраїнознавства. З національно-культурною специфікою українських та німецьких фразеологізмів ТГ «Моральні відносини» можна ознайомитися за допомогою таблиці нижче.

Висновки з дослідження. Таким чином, національно-культурну специфіку українських та німецьких фразеологізмів тематичної групи «Моральні відносини» можна спостерігати найбільш наочно на лінгвокраїнознавчому рівні. Тривалий процес розвитку культури як українців, так і німців фразеологізми відображають компонентами свого складу, своїми прототипами або сукупним ідіоматичними значеннями. Щодо лінгвокультурологічного рівня, то концептуальної різниці у сприйнятті

Національно-культурна специфіка українських та німецьких ФО ТГ «Моральні відносини»

Відображення національної культури	Німецька мова	Українська мова
всією ФО (без еквівалентна ФО)	Arbeit bringt Brot, Faulenzen – Hungersnot (букв. «праця приносить хліб, а байдикування – голод»)	З лежі не справиш одежі, а зі спання не купиш коня
	Передаючи моральну аксіому «варто бути працюючим», паремії обох мов демонструють спільні (паралелізм, риму) і національно-специфічні риси (національно обумовлена мотиваційно-образна складова).	
Компонентним складом ФО	In Rom ist nicht gut mit dem Papst zu streiten (букв. «недобре у Римі з Папою сваритися»)	У чужий монастир зі своїм статутом не ходять
	Обидва прислів'я з ідентичним значенням «треба пристосовуватися до існуючих правил, звичаїв у суспільстві, а не намагатися встановити свої» передають його схожими образами з релігійного світу, але складові Rom і Papst компонентно виділяють німецьку паремію, визначаючи її національно-культурну своєрідність.	
Прототипом ФО	Fisch und Gast, nach drei Tagen stinken sie fast (букв. «риба та гість тхнуть через три дні»)	Хліб-сіль їж, а правду ріж
	З точки зору німецького соціуму гостинність важлива, але повинна мати межі. Виникнення наведеної приказки обумовлено традиціями ще германської гостинності: термін перебування гостя у будинку господаря, встановлений законами, – три дні.	В основі прислів'я лежить протиставлення необхідності говорити правду за будь-яких умов прототиповим традиціям української гостинності (хліб-сіль).

моральних відносин українським та німецьким етносами не виявлено. Аналіз як українських, так і німецьких ФО ТГ «Моральні відносини» свідчить, що моральна взаємодія між людьми регулюється

т. зв. «золотим правилом моралі» і аксіомами поведінки, універсальними за своїм характером і незалежними від національної, соціальної або історичної приналежності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

2. Гладких М. Українська фразеологія як спосіб вираження національного менталітету. *Международные конференции : [Украина и мир : гуманитарно-техническая элита и социальный прогресс] (Секция 9). Языковая подготовка специалиста*. Харків : НТУ «ХПИ», 2013. С. 107–108. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/a41d2ae9-154f-400b-b1b7-4398d4579368/content>

3. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Уклад М. Номис. Упорядкув., прим та вступна ст. М. М. Пазяка. К. : Либідь, 2004. 352 с.

4. Wander, Karl Friedrich Wilhelm. Deutsches Sprichwörter-Lexikon. *Digitale Bibliothek [CD-Version] : elektronisches Wörterbuch. Band 4*. Berlin : DIRECTMEDIA Publishing GmbH, 2006.